

نقش پیشگیری اجتماعی با رویکرد چند نهادی، پیشگیری از سرقت خودرو در تهران بزرگ

تاریخ پذیرش: ۹۲/۲/۲

تاریخ دریافت: ۹۱/۱۱/۸

علی نجفی توانا^۱، حسن رضا رفیعی^۲، هادی رفیعی^۳

از صفحه ۱۰۵ تا ۱۱۸

چکیده

سرقت از جمله جرایم مهم و شایعی است که از مصادیق بارز ناامنی است به گونه‌ای که علاوه بر امنیت عمومی، امنیت اجتماعی و اقتصادی شهروندان را نیز تهدید می‌کند. با توجه به اجتناب‌ناپذیری نقش خودرو در زندگی امروز بشر، سرقت خودرو از جمله جرایمی است که ممکن است زندگی بزه دیده را با چالش جدی روبرو کند. از طرفی شیوع این جرم در سطح تهران بزرگ به دلیل اهمیت این شهر، ممکن است بُعد سیاسی نیز پیدا کند. بدین جهت، نگارندگان بر آن شدند تا با بررسی تدابیر پیشگیری اجتماعی جهت کاهش یا مهار این معضل چالش برانگیز راهکارهایی بیندیشند. بدین منظور، این تحقیق با استفاده از روش تحقیق توصیفی پیمایشی، تدوین پرسش‌نامه و با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی و استنباطی انجام شد. هدف اصلی تحقیق، بررسی تدابیر پیشگیری اجتماعی با رویکرد چند نهادی و تعامل پلیس با نهادهای دیگر و تأثیر آن در پیشگیری از جرم سرقت خودرو بود. فرضیه اصلی تحقیق عبارتست از: «تدابیر پیشگیری اجتماعی و تعامل و همکاری پلیس و سایر نهادهای مسئول، در پیشگیری از سرقت خودرو مؤثر است.» برای بررسی درستی یا نادرستی این فرضیه پرسش‌نامه‌ای با ۱۲ گویه تهیه شده که در میان افسران کاشف سرقت خودرو در آگاهی نیروی انتظامی و فرماندهی تهران بزرگ توزیع و پس از گردآوری و تجزیه و تحلیل نتایج، مشخص شد که این تدابیر با در صد بالایی در پیشگیری از سرقت خودرو مؤثر است. در پایان نیز پیشنهادهایی مطرح گردید.

واژگان کلیدی

جرم، سرقت، سرقت خودرو، پیشگیری، پیشگیری اجتماعی، نیروی انتظامی، پلیس آگاهی، تهران.

۱. استاد و عضو مدعو دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات

۲. استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات

سرقت از جمله جرایم مهم و شایعی است که ضمن به مخاطره انداختن امنیت عمومی، امنیت اجتماعی و اقتصادی شهروندان را تهدید می‌کند. به عبارتی، شیوع این جرم به نوعی با نظم و امنیت کل کشور مرتبط و از مصادیق بارز ناامنی اجتماعی است؛ به گونه‌ای که حتی با دستگیری سارق یا سارقان و مجازات آن‌ها، لطمات روحی و اضطراب حاصل از آن تا مدت‌ها رفع نخواهد شد. در این راستا، سرقت خودرو جرمی است که مسیر زندگی مال‌باخته و بزه دیده را با چالش جدی روبه‌رو می‌کند. افراد زیادی در جامعه ما وجود دارند که معیشت زندگی خانواده آن‌ها از طریق کار با خودرو تأمین می‌شود. سرقت خودرو در سال‌های اخیر در کل کشور و خصوصاً در تهران بزرگ سیر صعودی داشته است و این امر شایسته نظام کریمه جمهوری اسلامی نیست. خصوصاً آنکه تهران علاوه بر پایتختی کشور، ام‌القرای جهان اسلام نیز به حساب می‌آید و ممکن است در صورت مهار نشدن این جرم در این شهر، سرقت علاوه بر بعد امنیتی، بعد سیاسی نیز پیدا کند.

بدیهی است که پیشگیری از وقوع سرقت، کم‌هزینه تر، آسان تر و ارزشمندتر از پیگیری و کشف سرقت است. روش‌های زیادی برای پیشگیری از سرقت وجود دارد، از جمله کلارک ۲۵ روش برای پیشگیری وضعی از وقوع سرقت قائل است. (محمد نسل ۱۳۸۷: ۷۶-۷۵)

این مقاله برگرفته از پایان نامه ای دانشجویی در مقطع کارشناسی ارشد است که ضمن استفاده از سه روش از ۲۵ روش پیشگیری وضعی، تدابیر پیشگیری اجتماعی را برای پیشگیری از سرقت، خودرو مورد بررسی قرار داده است. نظر به اینکه مقابله با پدیده مجرمانه سرقت اهمی همه‌جانبه را می‌طلبد و نیروی انتظامی و پلیس آگاهی به تنهایی توان آن را ندارند که با اتکا به تدابیر پیشگیری وضعی با سرقت مقابله نمایند، نگارندگان بر آن شدند تا با طرح تدابیر پیشگیری اجتماعی و مشارکت نهادهای مختلف در این زمینه راهکار یا راهکارهایی برای پیشگیری از سرقت خودرو بیندیشند. پس از انجام تحقیق، خوشبختانه نتایج به دست آمده امیدوارکننده بود که در ادامه به آن اشاره خواهد شد. سؤال اصلی که این تحقیق در پی پاسخ به آن است عبارت است از: «آیا تدابیر پیشگیری اجتماعی و تعامل و همکاری پلیس با سایر نهادهای مسئول در پیشگیری از سرقت خودرو تأثیر دارد؟» فرضیه اصلی تحقیق نیز در راستای این سؤال است و نگارندگان به دنبال

سنجش تأثیر پیشگیری اجتماعی با رویکرد چند نهادی بر پیشگیری از سرقت خودرو هستند. هدف اصلی نیز آگاهی از تأثیر تدابیر پیشگیری اجتماعی بر پیشگیری از سرقت خودرو است.

تعریف مفاهیم و مبانی نظری

از آنجا که سرقت، پدیده ای مجرمانه است باید دید که جرم چیست؟ بنا به نوشته گرجی، از دیدگاه دین، مخالفت با اوامر و نواهی کتاب و سنت که منجر به تباهی فرد و جامعه می شود جرم است. بدیهی است که برای هر جرم کیفی در نظر گرفته شده است که شارع مقدس بدان اشاره کرده است. (بهادری، ۱۳۸۸: ۸۱)

برابر ماده ۲ قانون مجازات اسلامی: «جرم عبارت است از هر گونه فعل یا ترک فعلی که بر خلاف قانون بوده و برای آن مجازات تعیین شده باشد. (ق.م. ۱: ماده ۲)» برابر ماده ۱۹۷ همین قانون سرقت نیز عبارت است از ربودن مال دیگری به صورت پنهانی. به عبارتی یکی از شرایط تحقق این جرم در قانون ربایش مال است. (ق.م. ۱: ماده ۱۹۷) با وجود اشاره قید پنهانی بودن عمل در قانون، در پاره ای از موارد قید پنهانی وجود ندارد مانند سرقت خودرو که ممکن است در ملاء عام و در حضور مال باخته صورت گیرد. پیشگیری از نظر لغوی به معنای جلوگیری کردن، مانع شدن، جلو بستن و آگاهی دادن است. به عبارت دیگر، پیشگیری اقدامات مؤثر علیه عوامل یا فرایندهایی است که در بروز بزهکاری و انحراف نقش تعیین کننده ای دارند. (نجفی ابرند آبادی، ۱۳۸۲: ۲۳) به عبارتی مراد از پیشگیری جرم، کلیه اقداماتی است که از طریق سازمان های رسمی و غیررسمی و افراد در جهت جلوگیری از وقوع بزه توسط مجرمان در جامعه به عمل می آید. در کل می توان گفت که مراد از پیشگیری، مجموعه فعالیت ها و تدابیری است که از اساس، مانع وقوع جرم و فعلیت یافتن اندیشه جنایی است و با ریشه ها و علل پیدایش جرم مبارزه می کند. توجه به پیشگیری در جهان پیشینه ای دیرین دارد و فیلسوفانی همچون افلاطون در این زمینه اظهار نظر کرده اند. در ایران نیز شاید دانشگاه تهران اولین جایی باشد که در سال ۱۳۴۰ خورشیدی با راه اندازی اولین مؤسسه تحقیقاتی علوم جزایی و جرم شناسی به طور جدی و عالمانه وارد عرصه پیشگیری از وقوع جرم شد. در بند ۳ ماده ۱ اساسنامه این مؤسسه به پیدا کردن راه های مؤثر در پیشگیری از ارتکاب جرم تأکید شده است. بعد از آن

نیروی انتظامی، قوه قضاییه و سازمان زندان‌ها گام‌های مؤثری در زمینه پیشگیری برداشته‌اند. (نجفی ابرند آبادی، ۱۳۷۵)

جوامع مختلف بشری برای مقابله با جرایم، به طور عمده از انواع مجازات‌ها استفاده کرده‌اند ولی امروز پیشگیری از بزهکاری یک مفهوم موسع و گسترده است که طیف وسیعی از انواع اقدامات کیفری و غیر کیفری را در بر می‌گیرد. بدیهی است که هدف از مجازات نیز به نوعی پیشگیری از جرم است زیرا در مفهوم موسع هر آنچه که علیه جرم و مجرم به کار گرفته می‌شود تا بزهکاری را کاهش دهد و اقدامات بزهکارانه را خنثی نمایند پیشگیری به حساب می‌آید. در مقابل مفهوم موسع، مفهوم مضیقی نیز در مورد پیشگیری وجود دارد. در این مفهوم به مجموعه راهکارهایی که بزهکاری را مهار می‌کند پیشگیری گفته می‌شود که فقط شامل تدابیر غیر کیفری می‌شود. این تدابیر از دو طریق عملیاتی می‌شوند: (۱) از طریق حذف یا محدود کردن عوامل جرم‌زا، (۲) از طریق اعمال مدیریت نسبت به عوامل محیطی و فیزیکی برای کاهش فرصت‌های ارتکاب جرم. (شاکری، ۱۳۸۲: ۹) یکی از پژوهشگران خارجی اشاره دارد که هر تدبیر سیاست جنایی که هدف نهایی آن تحدید حدود امکان پیشامد مجموعه اعمال جنایی از راه غیر ممکن ساختن، دشوار کردن یا کاهش دادن احتمال وقوع آن‌ها است، بدون آن که از تهدید کیفر یا اجرای آن استفاده شود، پیشگیری است. از دیدگاه وی هدف از به کارگیری این تدابیر: اثرگذاری بر عواملی است که در بروز بزه نقش دارند، پیش از ارتکاب جرم اعمال شوند و جنبه قهرآمیز نداشته باشند؛ زیرا تدابیر سرکوبگرانه پس از وقوع بزه اعمال می‌شود. (گسن، ۱۳۷۱: ۱۳۳ و ۱۲۶) با توجه به مفاهیم پیش گفته می‌توان پیشگیری را به دو نوع پیشگیری کیفری و پیشگیری غیر کیفری تقسیم کرد. آنچه این مقاله به دنبال تبیین آن است پیشگیری غیر کیفری است.

پیشگیری غیر کیفری به دو شاخه: پیشگیری وضعی و پیشگیری اجتماعی تقسیم می‌شود. هر دو پیشگیری به دنبال آن هستند که فرصت ارتکاب جرم از مجرم گرفته شود یعنی اقداماتی صورت گیرد که جرمی واقع نشود. نظر به اینکه پیشگیری وضعی دارای حوزه وسیعی است و از موضوع این مقاله خارج است، به مفهوم پیشگیری اجتماعی اشاره می‌شود.

پیشگیری اجتماعی در دهه ۱۹۶۰ در مبارزه با فقر پایه گذاری شد و در طول سالیان گذشته همراه با ابداعات و ابتکاراتی در اروپا، کانادا همراه بوده است. آمریکاییان اقدامات خود را در این زمینه روی جوانان متمرکز کردند. (نجفی ابرند آبادی، ۱۳۸۲: ۶۰-۵۹)

پیشگیری اجتماعی از بزهکاری شامل: «مجموعه اقدام هایی پیش گیرنده است که به دنبال حذف یا خنثی کردن آن دسته از عواملی است که در تکوین جرم مؤثر بوده اند.» (نجفی ابرند آبادی، ۱۳۷۹: ۱۹) در این نوع از پیشگیری تلاش بر این است که از طریق نهادهای اجتماعی بر شخصیت افراد جامعه تأثیر گذاشته شود، به گونه‌ای که آن‌ها طوری تربیت شوند که از ارتکاب هر نوع جرمی اجتناب کنند. به عبارتی دیگر، در پیشگیری اجتماعی تمرکز بر سالم‌سازی محیط اجتماعی است. کارشناسان اعتقاد دارند که نارسایی‌های اجتماعی از جمله علل و عوامل عمده وقوع جرایم گوناگون است و لازم است که این نارسایی‌ها بهبود یابند. پیشگیری اجتماعی بر روی برنامه‌ها و سیاست‌های تکاملی تأکید دارد و به دنبال بهبود وضعیت بهداشت زندگی خانوادگی، آموزش، تأمین مسکن، ایجاد فرصت‌های شغلی و فعالیت‌های محلی کسانی است که امکان مجرمیت آن‌ها به طور بالقوه وجود دارد. بنابراین برنامه‌های این نوع از پیشگیری باید روی جوانان، افراد محله‌ها و خانواده‌هایی متمرکز شود که بیشتر در معرض خطر هستند (روز نام، ۱۳۸۱: ۲۰۰-۱۹۹).

نتیجه آنکه پیشگیری اجتماعی شامل مجموعه تدابیر و اقدام‌هایی می‌شود که به دنبال حذف یا خنثی کردن علل و عوامل تکوین دهنده و زمینه‌ساز جرم است. هدف این نوع از پیشگیری آن است که از مجرم شدن افراد و تبدیل شدن آن‌ها به بزهکاران بالفعل جلوگیری و مجرمان بالقوه و بالفعل را از خطاهای آتی منصرف نماید. (متولی زاده نایینی، ۱۳۸۶: ۲۸-۲۷)

پیشگیری اجتماعی از جرم در پنج زمینه قابل بحث است که عبارتند از: (۱) پیشگیری اوان کودکی، (۲) پیشگیری از طریق توسعه اجتماعی، (۳) پیشگیری از طریق تمرکز بر نهادهای دیگر مانند مدرسه و ... (۴) پیشگیری از طریق انحراف مسیر بزهکاری گروه‌های در معرض خطر، (۵) پیشگیری از طریق تغییر ارزش‌های اجتماعی توسط رسانه‌ها. (محمد نسل، ۱۳۸۷: ۵-۵۴) اقدام قابل توجهی که در سال‌های اخیر صورت گرفته است، تهیه لایحه پیشگیری از وقوع جرم است. در ماده ۶ این لایحه بحث پیشگیری اجتماعی مطرح شده است که در راستای ماده ۹۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران است. در این ماده

تشکیل سه کمیسیون تخصصی و ویژه در زیر مجموعه شورای عالی پیشگیری از جرم پیش بینی شده است که کمیسیون پیشگیری اجتماعی یکی از آن‌ها است. تهیه‌کنندگان این لایحه در ماده ۷، اساسی‌ترین تکالیف و مسئولیت‌های کمیسیون تخصصی پیشگیری اجتماعی از وقوع جرم را در ابعاد مختلف ترسیم نموده‌اند. از جمله مهم‌ترین وظایف پیش‌بینی شده برای این کمیسیون عبارتند از: (۱) ایجاد هماهنگی میان نهادهای مختلف برای مقابله با نابرابری در بهره‌مندی از فرصت‌ها و امکانات مادی و معنوی، مهاجرت‌های بی‌رویه، فقر، بیکاری، ترک تحصیل، طلاق و ... (۲) تحکیم بنیان خانواده و حمایت از خانواده‌های بی‌سرپرست، (۳) برنامه‌ریزی برای بهداشت روانی و جسمی جوانان و نوجوانان، (۴) کوشش برای ایجاد محیط مناسب برای رشد فضایل اخلاقی و باورهای دینی، (۵) اتخاذ تدابیر مناسب برای کاهش خسارت‌های مادی و معنوی و عاطفی ناشی از جرم و کمک به بزه‌دیدگان، (۶) کمک به تأسیس و تقویت نهادهای غیردولتی و تشکل‌های مردمی در پیشگیری از وقوع جرم، (۷) توسعه فرهنگ پیشگیری مشارکتی و جلب مشارکت مردم در این زمینه.

پیشگیری اجتماعی دو بخش نسبتاً قابل تفکیک دارد: (۱) رشد مدار؛ (۲) جامعه‌مدار. پیشگیری اجتماعی رشد مدار شامل تدابیر و اقدامات پیشگیرانه حاکم و ناظر بر رشد و شکوفایی فرد از دوران کودکی تا دوران نوجوانی و جوانی او است که مراحل مختلف تکوین شخصیت او را در بر می‌گیرد. با این تدابیر پیشگیرانه می‌توان از کج‌روی و انحراف فرد و بزهکاری زودرس ممانعت کرد. پیشگیری اجتماعی جامعه‌مدار نیز شامل اقدام‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و پیشگیرانه‌ای می‌شود که نسبت به محیط‌هایی که فرد در آن‌ها زندگی و کار می‌کند، اعمال می‌شوند. مبنای جرم‌شناختی پیشگیری اجتماعی جامعه‌مدار، شناسایی عوامل مختلف محیطی بزهکاری به منظور خنثی کردن یا کاهش آثار آن‌ها است. در واقع پیشگیری جامعه‌مدار با بهبود شرایط زندگی، به طور مستقیم بر رفتار مجرمانه تأثیر می‌گذارند. با بیان این دو نوع پیشگیری اجتماعی می‌توان نتیجه گرفت که این قسم از پیشگیری مبتنی بر فرد مداری و اصلاح فرد در عرصه اجتماع است. (نجفی ابرند آبادی، ۷۴-۱۳۷۳: ۲۶۶؛ نجفی ابرند آبادی، ۱۳۷۷: ۱۲)

پیشینه تحقیق

برای آگاهی از پیشینه تحقیقات انجام شده در زمینه موضوع مقاله به تعدادی از دانشگاه ها و مؤسسات پژوهشی مراجعه شد. در زمینه بحث سرقت پایان نامه های زیادی کار شده است که ممکن است در بخشی از مبانی نظری با این مقاله مشترک باشند ولی از مصادیق کار شده در راستای موضوع مقاله نیستند. در زمینه سرقت اتومبیل نیز چندین پایان نامه دفاع شده بود که اسامی تعدادی از آن ها که در مقطع کارشناسی ارشد دفاع شده اند، به شرح ذیل است:

۱- «بررسی علل گرایش به سرقت وسایل نقلیه در تهران بزرگ سال ۱۳۷۵»

که توسط علی اسماعیلخو دانشجوی دافوس دانشگاه علوم انتظامی در پاییز ۱۳۷۶ دفاع شده است. پژوهشگر که خود سال هایی در حوزه کشف سرقت اتومبیل کار کرده است رویکرد دوسویه به موضوع پیشگیری دارد و علاوه بر پیشگیری وضعی به پیشگیری اجتماعی نیز نیم نگاهی دارد.

۲- «بررسی عوامل مؤثر در میزان موفقیت کلانتری های شمال تهران در کاهش

سرقت اتومبیل در سال های ۸۲-۱۳۸۱» که توسط علی محمد طاهری تهیه و در شهریور ۱۳۸۳ در دانشگاه علوم انتظامی دفاع شده است. این پایان نامه بیشتر در حوزه علم مدیریت است و در مباحث پیشگیری نیز بیشتر به روش های پیشگیری وضعی نظر دارد.

۳- «عوامل مؤثر در وقوع سرقت های به عنف اتومبیل در شهرستان های استان

تهران با رویکرد انتظامی» که توسط شهید تقی قاسمی دولتسرا دانشجوی دافوس دانشگاه علوم انتظامی تهیه و در بهمن ۱۳۸۳ دفاع شده است. حوزه مطالعاتی محقق شهرستان های اسلامشهر و ورامین در سال ۱۳۸۱ است. همان گونه که از عنوان این تحقیق مشخص است رویکرد محقق بیشتر در حوزه مسائل انتظامی و متکی بر روش های پیشگیری وضعی است.

۴- «بررسی عوامل مؤثر بر کشف سرقت اتومبیل تهران بزرگ سال ۱۳۸۵» که

توسط عین الله دانایی فرد دانشجوی کارشناسی ارشد تخصصی کشف جرایم دانشگاه علوم انتظامی تهیه و در تابستان ۱۳۸۶ دفاع شده است. با وجود اینکه جامعه آماری ایشان

پلیس آگاهی است ولی بیشتر بر عوامل کشف مانند: تخصص مأموران کاشف، تعداد آن‌ها، بهره‌گیری از توان مأموران راهنمایی و رانندگی، طرح تعویض پلاک و تعامل شرکت‌های خودروسازی متکی است که بیشتر در حوزه پیشگیری وضعی است.

۵- «عوامل مؤثر بر توانمندسازی پلیس آگاهی در کشف خودروهای مسروقه (تهران-۱۳۸۸)» که توسط رضا امیدی دانشجوی کارشناسی ارشد تخصصی کشف جرایم تهیه شده و در مهر ۱۳۸۹ دفاع شده است. فرضیه‌های ایشان نیز متکی بر چهار بعد: (۱) مهارت و تخصص کارآگاهان، (۲) دسترسی به ابزارهای سخت‌افزاری و استفاده از فناوری نوین، (۳) دسترسی به فناوری‌های نرم‌افزاری برای بهره‌برداری از بانک‌های اطلاعاتی، (۴) جریان باز اطلاعات پیرامون تعاملات فرا سازمانی است. درواقع فرضیه چهارم ایشان نگاهی کوتاه به پیشگیری اجتماعی دارد.

۶- «سازوکارهای پیشگیری پلیس از جرم سرقت خودرو» که توسط هوشنگ گودرزی دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشگاه تربیت مدرس تهیه و در بهمن ۱۳۸۹ دفاع شده است. همان‌گونه که از عنوان این پایان‌نامه بر می‌آید ایشان به پیشگیری پلیسی یا پیشگیری وضعی بیشتر نظر دارد ولی از علل اجتماعی مانند: مهاجرت، اعتیاد، ابتلا به الکلی، قمار، طلاق، بی‌اعتقادی، دوستان ناباب و ... و علل اقتصادی مانند نیاز و فقر و عوامل فرهنگی نیز غافل نیست. به عبارتی می‌توان گفت که ایشان در آن بخش از تحقیق که پیرامون علل اجتماعی بحث می‌کند به پیشگیری اجتماعی نیز نظر دارد.

با عنایت به مراتب پیش‌گفته می‌توان گفت که کار پژوهشی خاصی در داخل کشور پیرامون پیشگیری اجتماعی از سرقت خودرو صورت نگرفته است.

در زمینه تحقیقات خارجی نیز یکی دو مقاله مشاهده شد که عبارتند از: «مداخله روان‌شناختی اجتماعی زودرس در پیشگیری از رفتارهای مجرمانه» نوشته روبر کاربو که توسط علی حسین نجفی ابرندآبادی ترجمه شده و پیرامون مسائلی همچون اقدامات بین‌المللی و داخلی کشورها در امر پیشگیری از جرم، تدابیر پیشگیرانه و انتخاب وسایل مؤثر در پیشگیری از جرم، و تحقیقات مربوط به پیشگیری زودرس از رفتارهای مجرمانه است.

مقاله دیگر از ایزابل فیشر بویل و مارک موسه است که با عنوان «ضرورت اتخاذ تدابیر داخلی به منظور پیشگیری و کیفر جرایم» است که در سال ۲۰۰۳ منتشر و توسط سید علی هنجی ترجمه شده است. نویسندگان در این مقاله بر ضرورت هماهنگی جرایم بین‌المللی با نظام داخلی کشورها و اصل خصوصی بودن قوانین جزایی تأکید می‌کنند. در این مقاله نیز به لزوم پیشگیری از جرم و نیاز به اجرای قانون و اعمال مجازات تأکید شده است. این مترجم مقاله دیگری از الکساندر سیلیانوس با عنوان «مسئولیت دولت‌ها در پیشگیری و مجازات جرایم» ترجمه کرده است. این مقاله که در سال ۱۹۹۸ میلادی منتشر شده است درباره مسئولیت دولت‌ها درباره پیشگیری و مجازات مجرمان علیه اشخاص و تعهدات آنان در زمینه پیشگیری از جرم بحث می‌کند. در این مقاله بر مراقبت و تعهدات افعالی دولت‌ها در زمینه پیشگیری اشاره شده است.

مواد و روش‌ها

این تحقیق با استفاده از روش تحقیق توصیفی پیمایشی تهیه شده است. روش گردآوری اطلاعات در قسمت مبانی نظری و پیشینه تحقیق روش کتابخانه‌ای و مراجعه به اسناد نوشته شده است. در زمینه گردآوری داده‌ها، از پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده شد. برای این منظور پرسش‌نامه‌ای با ۱۲ گویه طراحی و برای پاسخ‌گویی به سؤالات آن از طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت استفاده شد. برای پایایی این پرسش‌نامه ضریب آلفای کرونباخ مورد استفاده قرار گرفت که پایایی اولیه آن حدود ۹۲ درصد و پایایی پرسش‌نامه نهایی ۹۷ درصد محاسبه گردید که نشان سلامت پرسش‌نامه تهیه شده است.

چون هدف اصلی این تحقیق بررسی نقش تعامل پلیس با نهادهای دیگر در پیشگیری از سرقت خودرو بود، نگارندگان به دنبال اخذ نظر افسران کاشف سرقت در پلیس آگاهی بودند، بنابراین جامعه آماری این تحقیق افسران کاشف سرقت در پلیس آگاهی نیروی انتظامی و پایگاه‌های ۹ گانه آگاهی در سطح تهران بزرگ بودند. با توجه به طبقه‌بندی آمار کلی این افسران، با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۵۰ نفر از آن‌ها به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای طبقاتی انتخاب گردید. پرسش‌نامه‌های تهیه‌شده در میان افراد نمونه توزیع و اطلاعات گردآوری شده از طریق نرم‌افزار SPSS تحلیل گردید. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از شاخص‌های آمار توصیفی مانند فراوانی، در صد فراوانی،

میانگین و انحراف معیار و شاخص‌های آمار استنباطی مانند کای اسکوئر تک متغیره و آزمون فریدمن استفاده شد.

یافته‌ها و تجزیه و تحلیل اطلاعات

در بخش جمعیت‌شناختی پرسش‌نامه ابتدا به جمع‌آوری ویژگی‌هایی همچون درجه، تحصیلات، سنوات خدمتی و سن پاسخ‌گویان پرداخته شد که نتیجه به شرح ذیل است: اطلاعات گردآوری شده حاکی از آن بود که پاسخ‌گویان از دو طیف افسر ارشد و افسر جزء تشکیل می‌شدند که ۶۲ درصد آن‌ها افسران ارشد و ۳۸ درصد آن‌ها افسر جزء بودند.

اطلاعات گردآوری شده پیرامون مدارک تحصیلی پاسخ‌گویان حاکی از آن بود که ۶۴ درصد از آن‌ها دارای مدرک تحصیلی لیسانس به بالا و ۳۴ درصد فوق‌دیپلم بودند. ضمناً یکی از پاسخ‌گویان مدرک تحصیلی خود را قید نکرده بود.

اطلاعات گردآوری شده درباره سنوات خدمتی پاسخ‌گویان حاکی از آن بود که ۷۲ در صد از آن‌ها بیش از ۱۰ سال سابقه خدمتی داشتند و به کار خود در زمینه کشف سرقت مسلط بودند و ۲۴ درصد زیر ده سال خدمت کرده بودند. ضمناً ۲ نفر از پاسخ‌گویان نیز گزینه سنوات خدمتی را علامت نزنده بودند.

اطلاعات به دست آمده در زمینه سن پاسخ‌گویان حاکی از آن بود که ۷۴ در صد از آن‌ها بالای ۳۰ سال و ۲۴ در صد آن‌ها بین ۲۰ تا ۳۰ سال داشته‌اند. یک نفر از پاسخ‌گویان نیز به سن خود اشاره نکرده بود.

همان‌گونه که در بخش مواد و روش‌ها اشاره شد نگارندگان برای سنجش تأثیر تدابیر پیشگیری اجتماعی با رویکرد چند نهادی پرسش‌نامه‌ای را با ۱۲ گویه طراحی کردند. برای تعیین اولویت تأثیر گویه‌های مزبور بر پیشگیری از سرقت خودرو از آزمون فریدمن استفاده شد. براساس این آزمون دو حالت متصور است:

(۱) عوامل ۱۲ گانه پیشگیری اجتماعی منظور شده در گویه‌ها دارای رتبه و ارجحیت یکسانی هستند. (فرض صفر)

(۲) عوامل ۱۲ گانه پیشگیری اجتماعی منظور شده در گویه‌ها دارای رتبه و ارجحیت یکسانی نیستند. (فرض ۱).

با توجه به آزمون این دو فرض نتیجه به شرح ذیل به دست آمد. قابل توجه آنکه به خاطر

دستیابی به نتیجه دقیق‌تر نمونه آماری در ۴ ضرب شد. مقدار آماره کای اسکوتر یا خی دو با استفاده از آزمون فریدمن با ۱۱ درجه آزادی برابر ۱۷۴/۵۵۵ به دست آمد. از طرفی مقدار سطح معنی داری صفر بود که از ۰/۵ مقدار بحرانی کمتر است. بنابراین نتیجه‌گیری می‌شود که هر یک از ۱۲ گویه مربوط به تدابیر پیشگیری اجتماعی در پیشگیری از سرقت خودرو دارای تأثیر یکسانی نیستند. پس فرض یک تأیید می‌شود. تأثیر و اهمیت هر یک از گویه‌های ۱۲ گانه پیشگیری اجتماعی به شرح جدول ذیل به دست آمد:

جدول اولویت بندی تأثیر گویه‌های ۱۲ گانه پیشگیری اجتماعی بر پیشگیری از سرقت خودرو

امتیاز	عناوین گویه‌ها	ترتیب اهمیت
۷/۷۷۶۵۹۶	حل مشکل بیکاری و ازدواج جوانان	۱
۷/۷۶۵۹۵۷	شناسایی و نظارت پلیس بر افراد ولگرد	۲
۷/۴۷۸۷۲۳	شناسایی و نظارت پلیس بر معاندان	۳
۶/۶۷۰۲۱۳	حمایت از افراد آسیب‌پذیر توسط بهزیستی و شهرداری	۴
۶/۶۵۹۵۷۴	افزایش تعامل پلیس با خانواده‌ها	۵
۶/۴۷۸۷۲۳	ایجاد مراکز مشاوره مخصوص مجرمان سابقه‌دار	۶
۶/۴۱۴۸۹۴	نظارت پلیس بر جمعیت حاشیه‌نشین	۷
۶/۳۸۲۹۷۹	ایجاد مراکز مشاوره مخصوص خانواده‌ها	۸
۶/۱۱۷۰۲۱	اقدام نهادهای دینی جهت تبلیغ و ترویج فرهنگ دینی	۹
۵/۷۷۶۵۹۶	ایجاد فضایی تفریحی جهت گذراندن اوقات فراغت	۱۰
۵/۳۷۲۳۴	ایجاد N. G. O ها برای اطلاع‌رسانی و آموزش و مشاوره	۱۱
۵/۱۰۶۳۸۳	تقلیل مشکلات مادی و اقتصادی در اقشار کم درآمد جامعه	۱۲

نتایج حاصل از جدول فوق گویای آن است که هر ۱۲ گویه منظور شده برای پیشگیری اجتماعی با رویکرد چند نهادی بیش از ۵۰ درصد در پیشگیری از سرقت خودرو تأثیر دارند. با وجود این، سه گویه حل مشکلات بیکاری و ازدواج جوانان، شناسایی و نظارت پلیس بر افراد ولگرد و شناسایی و نظارت پلیس بر معاندان بیش از ۷۰ درصد بر پیشگیری از سرقت خودرو تأثیر دارند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

سرقت خودرو یکی از واقعیات موجود در جامعه است که امنیت عمومی، اجتماعی و اقتصادی شهروندان را با خطر مواجه می‌کند. در میان همه شهرها، تهران از اهمیت و حساسیت خاصی برخوردار است. از طرفی پلیس برای حل این مشکل به کمک و یاری

همه جانبه همه نهادها نیازمند است. نتایج حاصل از داده‌های گردآوری شده حاکی است که همه گویه‌های مندرج در پرسش‌نامه تحقیق از اهمیت ویژه‌ای در پیشگیری از سرقت خودرو برخوردارند. بنابراین با توجه به اولویت و اهمیت گویه‌ها برای موفقیت عوامل پیشگیری اجتماعی در پیشگیری موفقیت‌آمیز از سرقت خودرو، پیشنهادهای نگارندگان به شرح ذیل اعلام می‌شود:

۱- حل مشکل بیکاری و زمینه‌سازی ازدواج جوانان چیزی نیست که پلیس بتواند در حل آن دخیل باشد بنابراین همه پیکره دولت، افراد خیر و صاحب تمکن مالی باید در این زمینه فعال و وارد عرصه عمل شوند.

۲- پلیس با همکاری شهرداری و بهزیستی نسبت به شناسایی و اسکان افراد ولگرد در اماکن مناسب اقدام نمایند. ضمناً در فرصت‌های بعدی با به کارگیری آن‌ها در خدمات شهری و شرکت‌ها، زمینه‌های گرایش آن‌ها را به جرم از میان ببرند.

۳- پلیس با همکاری خانواده‌ها و مؤسسات خصوصی افراد معتاد را شناسایی و در اختیار مراکز ترک اعتیاد قرار دهند. بدیهی است که سازمان بهزیستی و شهرداری‌ها نیز به عنوان سازمان‌های معین در زمینه گسترش مراکز ترک اعتیاد می‌توانند مؤثر باشند.

۴- معاونت اجتماعی نیروی انتظامی و تمام معاونت‌های اجتماعی رده‌های پایین‌تر تا سطح کلانتری‌ها به ارائه مشاوره به خانواده‌ها اقدام و آن‌ها را از علائم گرایش فرزندان‌شان به جرم‌های مختلف آگاه نمایند.

۵- پلیس با نهادهای فرهنگی مانند مدارس، مساجد، تشکل‌های خیریه و N. G. O ها و صندوق‌های قرض الحسنه و بانک‌ها برای آموزش آموزه‌های پلیسی به منظور هشدار و بیداری جوانان نسبت به اقدامات مزورانه مجرمان، تقویت بنیه دینی و کمک‌های مشاوره‌ای و مالی به اقشار کم درآمد تعامل داشته باشند.

۶- پلیس با مشارکت صدا و سیما نسبت به برنامه‌سازی پیرامون هشدارهای پلیسی و نمایش آن در قالب آموزش همگانی به خانواده‌ها اقدام نمایند.

۷- پلیس با رسانه‌های نوشتاری مانند مطبوعات، رسانه‌های دیداری مانند سینماها و اینترنت و مراکز فرهنگی و تفریحی مانند فرهنگسراها و مسئولان بوستان‌ها برای انجام کارهای فرهنگی و پر کردن اوقات فراغت جوانان با برنامه‌های مفید فرهنگی همکاری نماید.

منابع و مأخذ

- اسماعیل خو، علی. (۱۳۷۶). بررسی علل گرایش به سرقت وسایل نقلیه در تهران بزرگ سال ۱۳۷۵، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه علوم انتظامی، دانشکده فرماندهی و ستاد.

- امیری، رضا. (۱۳۸۹). عوامل مؤثر بر توانمندسازی پلیس آگاهی در کشف خودروهای مسروقه تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه علوم انتظامی، دانشکده فرماندهی و ستاد.

- بهادری، ایرج. (۱۳۸۸). «بررسی عوامل مؤثر در پیشگیری از سرقت گوشی تلفن همراه در سرکلانتری هشتم فاتب»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه علوم انتظامی.

- دانایی فرد، عین‌الله. (۱۳۸۶). بررسی عوامل مؤثر بر کشف سرقت اتومبیل تهران بزرگ سال ۱۳۸۵، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه علوم انتظامی، دانشکده علوم اطلاعات و آگاهی.

- روز‌ناب، دنیس. پ. (۱۳۸۱). «پیشگیری از جرم»، ترجمه مصطفی شوشتری، تهران، مرکز فناوری آموزشی ناجا.

- شاکری، ابوالحسن. (۱۳۸۲) «قوه قضاییه و پیشگیری از وقوع جرم»، مجموعه مقالات همایش علمی کاربردی پیشگیری از جرم، تهران، پلیس پیشگیری نیروی انتظامی.

- طاهری، علی محمد. (۱۳۸۳). بررسی عوامل مؤثر در میزان موفقیت کلانتری‌های شمال تهران در کاهش سرقت اتومبیل در سال‌های ۱۳۸۲-۱۳۸۱، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه علوم انتظامی، دانشکده فرماندهی و ستاد.

- قاسمی دولتسرا، نفی. (۱۳۸۳). عوامل مؤثر در وقوع سرقت‌های به‌عنف اتومبیل در شهرستان‌های استان تهران با رویکرد انتظامی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه علوم انتظامی، دانشکده فرماندهی و ستاد.

- گسن، ریمنند. (۱۳۷۱). «بحران سیاست‌های جنایی کشورهای غربی»، ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی، مجله تحقیقات حقوقی، تهران، ش ۱۰.

- گودرزی، هوشنگ. (۱۳۸۹). سازوکارهای پیشگیری پلیس از جرم سرقت خودرو،

- پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی.
- محمد نسل، غلامرضا. (۱۳۸۷)، « پلیس و سیاست پیشگیری از جرم»، تهران، دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا.
- متولی زاده نایینی، نفیسه. (۱۳۸۶)، « پیشگیری رشد مدار»، فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، شماره ۲، تهران، پلیس پیشگیری نیروی انتظامی.
- نجفی ابرند آبادی، علی حسین. (۱۳۷۳-۷۴)، « جزوه درسی تقریرات جرم شناسی (بزه شناسی)»، به کوشش فاطمه قناد، تهران، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی.
- نجفی ابرند آبادی، علی حسین. (۱۳۷۵)، « تحولات جرم شناسی»، تهران، دانشگاه شهید بهشتی.
- نجفی ابرند آبادی، علی حسین و دیگران. (۱۳۷۷)، « دانشنامه جرم شناسی»، تهران، دانشگاه شهید بهشتی.
- نجفی ابرند آبادی، علی حسین. (بهمین و اسفند ۱۳۷۹)، « پیشگیری از بزهکاری و پلیس محلی (قسمت دوم)»، ماهنامه امنیت، تهران، وزارت کشور، س ۴، شماره ۱۹ و ۲۰.
- نجفی ابرند آبادی، علی حسین. (۱۳۸۲)، « تقریرات درس جرم شناسی»، تهران، دانشگاه شهید بهشتی، نیم سال اول.